

ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԵՄ

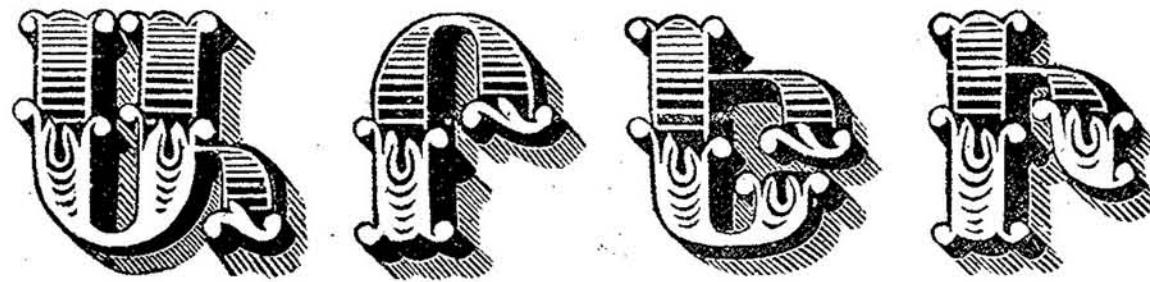
ԲԵՆԵՔԵՐԵ

Տարեկան հաճախում

Երկրորդ դաս	70	40
Առաջին դաս	20	10

ՄԱՆՈՒՑՈՒՄԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԳԻՄՆԱԿԱՆ ՏՆՈՐԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏՈՒՄԵՐԻ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՄԶԵՐՈՒ ՕՐԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱՎՈՒԻ ՀԱԲԱԹԸ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՍ

ԽՐԱՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՈՐԵՆՈՒԹԻՒՆ

Շաբա Ապրիլ Տարի, Թիւ 16

ԱՂԵՔԱՆԻՐԻ

ՀԱՍՏԵՐ

Journal AREV

B. P. № 297

Alexandrie, EGYPT

ՀԱՐԱՏԱՐԱՎՈՒՄ ԶԵՆՈՒԹԻՒՆԵՐԸ ԶԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՏՆՈՐԵՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՎԱԶԱՆ ԹԵՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

Դժբախտաբար կարելի չէ չուսնել հոս, այս շաբաթը ամբողջացնելու համար, Արեւմտեւոր միւս մեծ ազգերուն մէջ Նրիտանարդուիթեան արդի ձգտումները մանրամասն պատկերացնելու: Պէտք պիտի ըլլար ամէն մէկուն գէթ մէկմէկ յօդուած յաւակցնել, բայց մեր որուն համար անհրաժեշտ տարրերն ամբողջովին կը պակսին հիմա մեզի Թոմսոնի միայն ըսելով մենք գրեթէ քսան տարիէ ի վեր անընդհատ ու ամենամեծ չափ հազարգումներով ֆրանսական հանգիստներու մէջէն կը հետեւինք մեծ ու փոքր գրեթէ բոլոր արեւմտեան քաղաքակիրթ ազգերու մտաւորական շարժումներն: Այն ընդհանուր նկարագիրը զոր երիտասարդութեան մասին գծեցինք սկիզբը այս յօդուածներուն, տեսակ մը համագործակցութեան ամէն տեղի մտաւորական երիտասարդութեան վրայ մեր կազմած ծանօթութիւններուն Տեղէն տեղ և ժամանակէ ժամանակ, կը փոխուին անշուշտ ձեւերը, բայց միշտ նոյն կը մնայ ոգին, որ միշտ հինը քանդելու և նորը, լաւագոյնը շինելու ոգին է:

Փրանսականն էր կամ անոր չափ, Իտալացի երիտասարդութիւնն է, որ իբրեւ զաւակը միեւնոյն Լատին ցեղին, ամենէն աւելի որոշ կերպով իր վրայ կը մարմնացնէ բոլոր յատկանիշները նորասէր, դժգոհ և խիզախ երիտասարդութեան: Գեղարուեստն ու գրականութիւնը, որոնք քաղաքականութեան հետ միասին կը ցրվացնեն այդ ոգին ամէն ազգի մէջ, հոս ալ, ինչպէս ի Թուրքիայ, և թերեւ ֆրանսական ալ աւելի, միշտ նորընդնոր երեւան ելլող գրական ու գեղարուեստական գործերու, խումբերու և հոսանքներու միջոցաւ կ'ապացուցանեն ճշմարտութիւնը մեր պաշտպանած քեզին:

Պէտք չէ անտեսել ազգին մէջ, առէլ ժողովրդային երեսուն տարի առաջ մտաւորական տեսակէտով մեղմութիւն կը տիրէր բացարձակօրէն: Բանի մը բացառիկ ու մեծ տաղանդներ իրենց երկրէն դուրս, Փրանսայի, Անգլիոյ կամ Գերմանիոյ մէջ էր որ գնահատուած ու փնտռուած էին իրենց ժողովրդէն ճանցուելէ առաջ: Եկաւ «Երիտասարդ Պէճիք»-ը խումբը որ իր ստեղծած գաղափարական ուժգին շարժումով ոչ միայն հին արժէքներն իրենց տեղը գրաւ, ոչ միայն պատճառ եղաւ բազմաթիւ նոր տաղանդներու փթիւնին ալ և կրնանք ըսել ամբողջ երկրին նոր շունչ ու հոգի ներարկեց, ազգային սեփական մշակոյթի, ազգային հպարտութեան և ինքնասիր-

բութեան հոգի մը որուն արդիւնքը աչքերնուս առջև է ահա:

Տարբեր ցեղ մըն է Մոսկովեան ցեղը: Հոն երիտասարդութիւնը եթէ ոչ ամբողջովին, գէթ իր ամենէն կենսունակ տարրերով մինչեւ քսան մը տարի առաջ քաղաքական-յեղափոխական գաղափարներու և անոնց ստեղծած գործնական շարժումներն կը հետեւէր, նոյն իսկ անոր գլուխ կ'անցնէր երբեմն: Գրականութիւն, արուեստ և հանրային ու մտաւորական կեանքի ամէն երեւոյթ՝ այս ոգիով թափանցուած թրծուած էին: Եւ ասիկա չափազանց բնական էր, ինչպէս չափազանց ալ համաձայն երիտասարդութեան ընդհանուր կողմին, որովհետեւ Ռուսաստան այն երկիրներէն էր ու է տակաւին՝ ուր քաղաքական կարգերը դեռ բաւական առաձգականութիւն առաջած չէին ազգայնութեան զգացումը տալու համար ոչ ժողովրդային, ոչ մանաւանդ անոր ամենէն աւելի անհամբեր մասին՝ երիտասարդութեան: Այսուհանգերէ, Ռուս մտաւորական երիտասարդութեան մէջ ալ, եթէ չենք սխալիր, վերջին տարիներս նոր հոսանքներ ծայր տըրած են, որոնք մեղմութեամբ տաւրամբօրէն ընկերվարական-յեղափոխական ոգին՝ զայն կը մղեն հիմա իր եռանդն ու իր կարողութիւնները գործածելու աւելի ներամփոփ կերպով և աւելի ինքնաշարժութեամբ:

Գալով Անգլիոյ, գերադասեալէն աւանդապաշտ և միեւնոյն ատեն գրաւորապէս ազգն է անա իր անհրաժեշտութեամբ ու գրաւորապէս իր իրաւունքներով իր ազատասիրութիւնը թէ՛ իրեն և թէ՛ իրմէ դուրս իր հետ չլիման եկած ուրիշ ազգերուն համար՝ կը կազմեն իր ազգային նկարագրին խորքը, իր մեծ առաքնութիւնն ու մեծ ուժը: Այսպէս ըլլալով ազգը՝ այսպէս է նաև մեծ մասամբ երիտասարդութիւնը, որ գործունէութեան իր պահանջներն յազգեցում կուտայ գլխաւորաբար մարդասիրտ (upor) միջոցաւ, և կանուխէն իբրեւ ուսանող կ'ընդգրկէ նաև երկու հին աւանդական քաղաքականութիւնները՝ ներկայացնող կուսակցութիւնը, ներքէն մէկուն կամ միւսին դըռնը: Եւ որովհետեւ հանրային ասպարէզը Անգլիոյ մէջ ուրիշ ու է երկրէն աւելի կանուխ կը բացուի երիտասարդութեան առջև, երիտասարդութիւնն ալ, հոն, օրը օրին ծագող բազմազան խնդիրներու — կրթական, կրօնական, տնտեսական, գործաւորական, գաղթականական — քննութեան ու լուծումին մէջ կը վատնէ իր եռանդն ու իր յառաջդիմասիրութիւնը, ըստ որում ա-

զատականն ու պահպանողականը հաւասարապէս համաձայն են սա գլխաւոր կէտին վրայ թէ ժամանակակից հարկ կ'ընծայէ փոխել բարեխաւէ հինը՝ առանց սակայն ձեռք դադնելու էական սկզբունքներուն, կամ քիչ անդամ միայն դրսեւորել անոնց: «Աւանդապաշտ ու միանգամայն դրապաշտ» կոչեցինք Անգլիացի ազգն և իր երիտասարդութիւնը: Թէ ինչ առողջ ու հզոր ոգի մը կազմած են իր մէջ այս երկու զգացումները, պէտք չկայ հեռունքը երթալ ապացոյց փնտրելու համար: Կը բաւէ նայիլ մեր աչքին տակ ամէն օր անցնող սա՝ հազարաւոր երիտասարդ տղաքներուն — որոնց նման ուրիշ բանի մը չի կրնանք կանգնել — և խորհել թէ ասոնք ամենքն ալ կամաւորներ են, այսինքն առանց ու է սովորութիւն, իրենց յօտար կամքով իրենց հանդիստ ու ապահով կեանքը թողած՝ կ'երթան նետուել մահուան դիմաց: Այս, կը բաւէ տեսնել ու մտածել ասիկա՝ համարուելու համար թէ Անգլիացի երիտասարդն ալ, հակառակ իր աւելի հանդարտ ու հանգիստ հոգեկան դիմագծութեան, էսպէս համաձայն է երիտասարդութեան խորագրին ու լաւագոյն ըմբռնումին հետ:

Բառ մըն ալ՝ Գերմանացի համար: Այն զինուորական ոգին՝ որ կը տիրէ հոս մասնաւորապէս յիսուն տարիէ ի վեր, տղան կ'առնէ նախապէս իրեն, կը ձեռակերպէ և կ'ընէ ինչ որ կը տեսնէր զինք աչքի, մէկ լարով շարժող և մէկ գաղափարէ մղուած խառնակ մը: Այն ինքնութիւնը ունեցող, իր առանձին միտքն ու հոգին կազմած մարդ է չէ Գերմանացին, այլ եւ թանասուն միլիոն սպառնալից նոյն պատկերին մէկ օրինակը միայն, նոյն թերութիւններով և նոյն առաւելութիւններով: Անշուշտ աշխատասէր, լուրջ ու գիտուն է Գերմանացի երիտասարդը, բայց այն պատճառաւ որ կամքի ու մտքի այս յատկութիւններուն ջուղ իրեն կը պակսի սուրիշ մը՝ երիտասարդութեան յատուկ խիզախութիւնն ու ըմբոստութիւնը, երկրին վարիչները կը քան յատկապէս քննադատելով զայն ու մանաւանդ փայտալից անոր մէջ ազգային մեծամտութեան հիւսնադրան զգացումը՝ որով կը քան յատկապէս քննադատելով զայն ու մանաւանդ զայն իրենց պարտութեան և քայքայումի նախօրեակին:...

Այստեղ կը դադարեցնենք եւրոպական ազգերու մէջ երիտասարդութեան ընդհանուր ձգտումներուն և կատարած գերին մասին այս մէկ քանի հապճեպ տեղեկութիւնները, ու կ'անցնենք մեր բուն նիւթին՝ Հայ երիտասարդութեան և՛ պակասութիւնները և՛ պակասութիւնները՝ խորհեցանք թէ աւելի որոշ պիտի տեսնուէին այս տեղեկութեան լոյսին մէջ:

ՎԱԶԱՆ ԹԵՔԵԱՆ

ԿԸ ՀԱՄԱՐԸ ԶԻՆՆԵՐԻ, ՏԱՒՐՈՍ

ԳԻՒՑԱԶՆԱԿԱՆ ԶԵՅԹՈՒՆԻՑ

Կը նայի՛մ՝ սրբա վրայ բացուած պատկերները՝ ու կը տեսնեմ ամպամբար Տաւրոս, իր վեհալ մեծութեամբ մէջ լրբուած: Կը տեսնեմ անոր ձիւներն ու կը հալի՛մ, անհալալեաց սրբի մը հալիւն պէս: Մոլորմ դարձած է դիմքն անոր՝ հարցալիւսն հարցալիւսն մը: — «Երբ պիտի գամ»:

Երբ պիտի գամ անոնք, ամենի պատկերներն Արարուրեան:

Երբ ծովն իր ցաւումէն ուռնայ ու պատկեր պիտի, եւ իր պատկերներէն զուրա պիտի ցաւին խիղճն՝ սպառնալի, անհալալեաց աստուծոյ մեծ վեհալութիւն: Երբ՝ փոքրիկս փոքրիկս մինչեւ երկինք բարձրացող ալիքներու սանձաւոր երկարներուն վրայ հեծած՝ սրբաւեհ, գաւ, հասնի՛մ պիտի անոնք՝ սակաւաւեհ փոքրիկս մը՝ դիմքն իր փոքրիկներէն երկարալիսն ու շարժաւորսին:

Տաւրոս, կըսես բոլոր Մասիսի, կը նայի ծովուն, կը նայի ծովուն ծովուն, որուն խորը կը բնանայ՝ անբուխ լուսիններ ի վեր՝ մեծագործ հսկայ աստուծոն:

Օ՛ խորանդր, լայնօր Բուրն հին դարերու կուսակցութեան պատճառ աստուծոն:

Բայց ոչ մեկն անոնցմէ կուզայ՝ ասպիտակ ուղիով մը՝ իր հաշարի կուսակցին ուղիով մը, եւ իր ոտներուն առջև, իր հիւսնայիններուն շուրջն ունեցող վարիչի զաւանթներն վրայ սասակիչ հուրը տեղադրելու, կայծակնաւոր ընկու անհամար այն խեղդող՝ որ կը գցին իր լանջին ի վեր ցաւիւնը եւ մահացուօրէն փայրուելու իրեն:

Ո՛չ իսկ կիսասուած մը, եւ ոչ իսկ մահկանացու մը կը մոտենայ իրեն՝ խախտական շուրջով մը շրջապէս վրայ:

Սակայն ի՛նչ փոքր բեղի, Տաւրոս, հաշարի հո՛ր Մասիսի, դուն եւս հիւսնայինը կ'ալիքներ, եւ շուրջը պատկեր կուսերու լաւ եւս կը պնդեցնես անհալալեաց գոթի՛դ պատկերներն ու պատկեր:

Ի՛նչ փոքր... բայց ես՝ երկինքն ու երկինքն անհալալեացութեան ի սեւ՝ վիշտն ու զայրոյթն կը հիւսնային:

Կը հիւսնային, Տաւրոս, ու սլու մը նման կուսում, տեսնելով՝ սրբա վրայ բացուած պատկերներն՝ եւ անհալալեաց ձիւներն ու հիւսնայինը կը հալի՛մ, անհալալեաց սրբի մը հալիւն պէս: . . .

12 Յունիս 1915 Մ. Յ. ԱՅՏԵՐԱՆ

ԲԱՅՄԱՆ ԽՕՄԳ

ԱՐՏԱՍԱՐԴՈՒՄ ԿԱՆԻ ԱՌՈՒՄԻՆ ԱՌՈՒԹԻՒ

ԱՂԵՔԱՆԻՐԻ ԶԱՆԿԱՆ ՄԵՋ

Սրբալիսն Հայը, Գերապատիւ Հարգ, Տիկնայք և Տեարք:

Հատուած ենք ամենուրէն զէպը մը որ հայ կարիներու արեւմտ զրուած թուական մըն է Հայոց Պատմութեան մէջ. այդ թուականը, հայրենակիցներ, խոր պիտի քննադատուի մեր սրտերուն վրայ:

Տարբեր հայոց հրապարակներ միայն զամայն պայկներն իբր թնայնօթի հարուած մը որ Մասիսի կողմէն հայ պատմութեան աւելի քան արժանաւոր էր:

Հայկական դրօշը իր մայրական գոգը ամբողջ տարածեց վանայ պարիսպներուն վրայ ուր իրիմեան սպիտակ էր

Արժեւորեալ իրանները ու ողբերգ էր, խոհացր ու աղօթք էր, երազեր ու երգեր էր, և որուն վեհ սիւնէն կը կարծեմ տեսնել այս պահուս, հո՛ն, ի ծուր այդ պարիսպներուն վրայ, արտասուածք ու բաղկատարած՝ աղաղակ: Գրեթէ ան իր հուսկ պատարագը մատուցանելով ու ապա փակելով իր բարի, աղուոր, խորունկ աչքերը յաւիտեական սնունդ շրջան մը ու երկնային անձառ յալիւսականութեան մը մէջ:

Ողջուններ, Հայեր, յիշատակը Հայաստանի մեծ Հայուն, ողջուններ այս նուիրական դրօշը զոր ինքը Հայոց Հայրենիք օրհներ էր, ու ողջուններ խորապէս հայրենիքն այն բոլոր քաղաքներէն, կըսենք, ներս ու պաշտելի մեր աղաղք՝ որոնք ինչպէս ազգ դրօշն տակ «Ազատ Աստուծոն» երգելով:

Նախատա՛լ՝ հայ աղքատ, ո՛վ հնարեց այս անհեթեթ խօսքը. նախատա՛լ. — բայց մտեալն է անհեթ զոր տակաւին պէտք է սպաննել. նախատա՛լ. — բայց հոն ուր նուիրական դաժարանք պիտի փնտռէ՛ր կը գտնես զինքն անա որ իր փառքի տաճարը կառուցանելու կ'ըզարի:

Ստորոգ է, հայրենակիցներ, Հայուն մարմինը խոցարար է մարտիրոսի մը մարմնին հանդէպ չէ՛ մի որ Հայաստանն ամբողջ զինափորձի մշտնջենական դաշտ մը, թալիկն մը եղած է արեւելքի բոլոր վարչապետներուն համար: «Հայաստան մարմինը՝ կ'ըսէր ինքն պետական անձնաւորութիւն մը՝ երկրական միւլի մըն է ու իր նախապատմական ժամանակներէ մինչեւ այսօր հարուած սպաննութեան բոլոր գործիքները՝ աղեղնէ մինչեւ մալիւնն ու մարմինին, իրենց անողով կարծիք յիշատակը փորած են»:

Ստորոգ է ասիկա, առաջ, բայց մենք, հայրենակիցներ, յուզմունքով ու խորտանքով կը խոստանանք այդ վերջերսն ապա իր Հայութեան կուրծքը կը ծածկեն, կը զարգանան պիտի ըսէ՛ր, վերջերս, չէ՛, զարգանան իր ատենը զոր շահերն է Հայութեանը՝ եւս հարուածներէն, բաւ է որ տեսնու բնազդը, ապրելու կամքը խոր ու ժողովրդային իր մէջ, բաւ է որ ժողովրդը մը չսիրէ մեռելով:

Ու այսօր, հայրենակիցներ, հայ աղքատ տաւրը զան երեքը քաղով է ու աղքատ, ու հաստատ զայնքով է որ կը գլխէ կը յառաջանայ այս զէպի իր բարձրագոյն ճակատագիրը զոր մերձ է ի կատար տեղում: աշխարհի և ոչ մէկ ժողովրդը բնազդն եղած է իր կրած հաւատարմութեան ու հարուածներէն, բաւ է որ տեսնու բնազդը, ապրելու կամքը խոր ու ժողովրդային իր մէջ, բաւ է որ ժողովրդը մը չսիրէ մեռելով:

Ու հայ ժողովրդը որ չորս հազար տարի իր գոյութեան հողին ու իր եւս արդար իրաւունքն ունի անմահութեան յաւանքներու, հիմա որ աւելի հիւսնային նոր աղուոր աշխարհ մը կը բացուի անա, հիմա որ հանդիսաւորապէս կը նուիրագործուի ազգութեանց մեծ սկզբունքը (principes des nationalités) որուն բարեբար ու օրհնակ հովանին տակ Հայերը իրենց պարզաւ փայլով զէպի լոյս, զէպի յառաջդիմութիւնն աշխարհի պիտի զարմացնեն ու արմնացնեն:

Հայրենակիցներ, Հայրենակաւոր բանախօսներ իրենց սրտին մէջ պիտի գտնեն բառերն ու խօսքերը արտասուած փառաւորներու հայ կորիւնները որոնք ամենի խոյանքով մը Հայաստանն առաջինն ու կը տեսնու: Ազատութիւնը շղթայալքերու է ինչ որ եւս պիտի ուղէի ընէ՛ր արձագանք ըլլալ է միայն ձեւ ամենուն հայրենա սիրական ներքին տողերէ անձկութեան և հարցնել հրապարակաւ թէ ի՛նչ պիտի

Imp. Economique - Alex.

